

آستان قدس رضوی پیشگام وقف و تحصیل است؛

موقوفه ایتام و سادات در «مکتب خانه رضوی»

یکی از برکات وجود بارگاه رضوی، تاسیس مکتب خانه اطفال یتیم بوده که در مجاورت حرم رضوی بنا شده بود. این بنا، محل نگهداری کودکان یتیم به ویژه اطفال سادات بود که از اوایل دوره صفویه تا پایان دوره قاجار فعالیت داشت. نام این مکتب خانه در اسناد به شکل های مختلفی آمده است: مکتب خانه سرکار فیض آثار، اطفال ایتام، اطفال سادات، اطفال ایتام سادات، موقوفه محراب خانی، مدرسه رضویه و مدرسه صدریه سادات.

هر چند در منابع تاریخی از تاریخ دقیق تاسیس آن اطلاعی در دست نیست، ولی اسناد به جامانده نشان می دهد که این مکتب خانه پس از صدور فرمان شاه طهماسب اول صفوی در مجاورت حرم مطهر تاسیس شد. مطابق این فرمان چهل دختر و پسر یتیم در این مکتب خانه زیر نظر معلمان شیعه مردوزن تحصیل می کردند. لباس و مایحتاج آنان رایگان بوده و هنگامی که به سن بلوغ می رسیدند هر پسر با دختری از دواج می کرد و جای آنان را طفل دیگری می گرفت.

سرگذشت مکتب خانه

نقل است تا پیش از آنکه مکتب خانه در سال ۱۱۲۰ قمری صاحب موقوفه شود، هزینه های آن اعم از حقوق معلمان، غذا، لباس و کمک هزینه های تحصیلی از محل درآمد های حرم مطهر تأمین می شده است.

قدیمی ترین سند در این رابطه قبض پرداخت مبلغی از محل درآمدهای آستانه به معلم و شاگردان مکتب خانه مربوط به سال ۱۰۱۲ قمری است. تا اینکه در سال ۱۱۲۰ قمری محمود بیگ که ناظر بیوتات آستانه بود، بخشی از دارایی خود را که شامل مزرعه محراب خان و قنات درویش بود، وقف مکتب خانه کرد. از آن پس هزینه های مکتب خانه از محل درآمد موقوفه تأمین می شد. از جمله شرایط وقف نامه آن است که کودکان تحت تعلیم می بایست چهل نفر یتیم سادات صغیر باشند و اگر این تعداد کامل نشد، کودکانی که از طرف مادر سید هستند، شامل این وقف نامه می شوند و اگر باز هم این تعداد تکمیل نشد، از ایتام شیعه اثنی عشری تعداد را تمام کنند. معلم آن ها نیز شخص متدین و صالح و دیندار باشد و البته سید بر غیر سید برتری دارد و باید چونان پدری شفیق و دلسوز درباره کودکان رفتار کند. اطفال پس از رسیدن به سن بلوغ، دیگر نمی توانند از مزایای این وقف نامه بهره مند شوند و در عوض در صحن مقدس می توانند به شغل معلمی مشغول شوند و باید به جای آن ها، اطفال صغیر دیگری را برگزینند.

مزایای وقف برای محصلان

بر اساس این وقف نامه، سالانه به هر کودک دو دست قبا، دو دست پیراهن، دو دست زیر جامه، دو عدد کلاه، دو جفت کفش و یک شال کمر داده می شد. غذای کودکان شامل نان و برنج بود که هر روز مقداری یک چارک نان به وزن تیریز و یک چهار یک برنج داده می شد و در هر ماه به هر کودک صد دینار تیریز برای انجام امور شخصی نظیر استحمام و اجرت لباسشویی پرداخت می شد. حقوق معلم نیز در سال دو تومان و پنج هزار دینار تیریز بود. این وقف نامه که به شماره یک در بخش نسخ خطی کتابخانه مرکز آستان قدس رضوی نگهداری می شود، سرآغازی بر عمل خیر وقف نسبت به این مکتب خانه بود. به دنبال این وقف نامه، نیکوکاران دیگری نیز بخشی از درآمد خود را صرف این کانون تحصیلی کرده اند.